



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesavrvs|| Locorvm|| Commvnivm|| Jvrisprvdentiaē

Barbosa, Agostinho

Lipsiaē, 1697

Cap. VII. Ratio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80071](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80071)

nis, ut protinus hinc actio mandati nasci oporteat. Gloss. & Dd. in l. 9. C. de negot. gest. Bachov. in Comment. ff. de negot. gest. cap. 2. n. 2. pag. 880. Quod si enim negotium gestum sit, absente Domino nulloque prius intercedente mandato, non mandati, sed negotiorum gestorum actionem nasci, statuit Peck. d. cap. 10.

III. Ut rati habitio plenius mandato comparetur, requiritur etiam hoc, ut negotium revera fuerit ejus, qui ratum habuit, Bach. d. l.

IV. Antonius Faber in rationalibus ad l. Pomponius 9. de negot. gest. hanc æquiparationem hæcenus tantum admittit, ut qui ratum habuit, improbare gestum amplius non magis possit, quam si mandasset: non autem ut inde statim mandata sit obligatio & actio, quia ad hoc verum, non fictum mandatum requiratur, sed potius actio negotiorum gestorum hic locum inveniat, vide hac de re C. J. A. de negot. gest. thes. 36. Cujacius ad rubr. de collat. pag. 693. ubi respondet, quod licet olim non confiterit inter Sabinianos & Proculianos, an semper rati habitio retrahatur, d. l. 1. §. sed etsi quid 14. ff. de vi armat. Justinianum tamen sublati Jctorum controversiis generaliter definitivisse, ut deinceps omnis confirmatio & omnis rati habitio retrahatur in l. donationes 25. C. de donat. int. vir. & uxor. Unde licet rati habitio producat actionem negotiorum gestorum, l. 6. §. item 9. & §. seq. de negot. gest. l. ei, qui servum 7. C. quod cum eo. l. 60. ff. de Reg. Jur. tamen responderi poterit cum Baldo ad dict. l. 9. C. de negot. gest. multum interesse, an voluntas Domini sit causa gestionis, quo casu nascetur mandati actio, an verò gestio sit causa voluntatis, quo respectu oriri actionem negotiorum gestorum, cum eo probat Bachov. d. loc. vid. Coll. Jurid. Argent. de negot. gest. thes. 46. num. 6. vel distingve plenius cum Pacio 2. evartio 53. quod intersit, an gestum sit meum, aut non meum negotium: vel gestum sit meo nomine, vel alieno nomine. Cum meum negotium meo nomine gestum est, rati habitio, quæ vim mandati obtinet, mandati actionem pariet, dict. l. semper qui non prohibet. Sed cum meum negotium non meo nomine gestum est, omnino mihi & contra me negotiorum gestorum actio dabitur. l. 5. §. 1. ff. de negot. gest. Cum autem alienum negotium meo nomine gestum est, rati habitio mea facit,

ut detur mihi actio negotiorum gestorum contra eum, qui gessit, & gestori contra me, l. 6. §. item quaritur 9. ff. eod. dummodo ex ea gestione aliquid ad me perveniat, alioqui frustra ratum habere, d. l. 6. §. quid ergo 11. Denique cum non meum negotium gestum est non meo nomine, actio negotiorum gestorum neque mihi, neque contra me dabitur, quia nihil operatur, dict. l. 6. §. si ego 6. ff. dicto titulo.]

XVI.

RATUM quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum, l. si servus 13. ff. de precar. cap. cum quis 23. de sentent. excom. lib. 6. c. ratum 9. de Reg. Jur. eod. lib. Decianus consil. 36. n. 22. resol. 1. & consil. 63. n. 16. vol. 2. & consil. 88. n. 20. vol. 3. Menoch. consil. 12. n. 22. Surd. consil. 9. n. 52. Borell. consil. 64. n. 13. Card. Tusch. lit. R. concl. 10. Alex. Trentacinq. d. resol. 9. n. 10. Giurba in consuet. Messan. cap. 9. gloss. 5. n. 44. Limita in præjudicium ratum habentis, l. si fundus 16. §. 1. de pignorit. l. mater 3. C. de rei vendic. Tiraquell. de retractu lig. §. 1. gloss. 9. n. 255. Cavalc. decis. 19. num. 4. p. 4. Olasch. decis. 138. n. 18. Cardin. Tusch. d. concl. 10. n. 10. Giurba d. p. 1. cap. 9. gloss. 5. n. 44. Surd. consil. 83. n. 14. [Unde ratificatio in præjudicium ratificantis valet etiam ejus, quod suo nomine gestum non est, d. l. si fundus 16. §. 1. ff. de pignor. Decius in l. semper 12. & ibi n. 22. ff. de Reg. Jur. Grammat. decis. 103. num. 12. vers. sed quoad præjudicium. Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 9. n. 248.]

Quod tamen verum intellige in civilibus & contractibus, secus in criminalibus & delictis, Bart. in l. 1. §. de jecisse. vers. sed quid si alius. n. 1. ff. de vi armat. Cyn. in l. non ideo. n. 4. Cod. de accusat. Francisc. Marc. decis. 423. n. 25. p. 1. Farinac. 1. consil. crimin. 10. n. 18.

CAP. VII.
Ratio.

Axioma I.

Ratio unica ex aliqua re collecta habetur pro expressa, argument. l. 1. ff. de liber. & posthum. Ripa in l. si constante. num. 45. ff. solut. matrim. Decius consil. 372. num. 5. Ruin. consil. 33. num. 3. lib. 1. Gozad. in consil. 44. n. 17. consil. 147. n. 21. lib. 2. Decius consil. 333. num. 5. Curtius junior. consil. 107. num. 6. Unde & Socinus ait, quod quando unica ratio sit in statuto, illa, etiamsi non exprimatur, habeatur pro expressa, in consil. 1. num. 1. vol. 1. Adde & Laurent. Tennen. de Causel.

Cautel. cautel. 60. n. 60. Paris. conf. 83. n. 3. lib. 3. Bertrand. conf. 300. n. 3. lib. 1. Eman. Svarez, in Thesaur. recept. sentent. lit. R. n. 6.

II.

Ratio naturalis in statutorum interpretatione dicitur esse potentissima, Bald. in cap. 1. col. 14. verb. aliquid de pac. Constantie. Jas. in l. si is qui. ff. pro emptor. n. 162. col. 69. ff. de usucap. Ratio enim naturalis idem est, quod iustitia prævalens rationibus conjecturalibus. Angel. consil. 345. col. 2. vers. ego in hac. Consil. Argent. 1. consil. 73. n. 171. cum quicquid ea præcipit, semper firmum ac immutabile permaneat, nec mutari legibus civilibus queat, §. sed naturalia. Instit. de jur. nat. gent. & civil. l. 8. ff. de Reg. Jur. Boccr. de investit. feud. cap. 4. num. 36. Hering. de fidejuss. cap. 7. n. 523. Honded. consil. 34. n. 21. vol. 1. quia ratio naturalis homini inest tanquam propria actio & perfectio, prout post Bald. refert Raudens. in indice lib. de Analog. verb. intellectus infirmitas, eaque vel sola in causis definiendis sufficit, Natta consil. 532. n. 33. Zasius consil. 4. n. 34. & 84. lib. 1. unde & ea Regina Juris vocata, Zasius in l. 84. n. 11. ff. de V. O. Coler. de process. executiv. p. 1. cap. 9. tit. de pact. openur. n. 31. Cravett. consil. 31. num. 5. vol. 1.

III.

Ratio eadem esse dicitur omnium particularium sub genere comprehensorum, Baldus in l. Jurisgentium. n. 6. ff. de pact. & consil. 181. lib. 1. siquidem genus & species æquiparantur, cap. de liberatione. ubi gloss. §. prohibemus vers. specie. ibidemq. Gemin. de offic. legat. in 6. & genus æqualiter inest comprehensive omnibus suis speciebus, sicut & species generi comprehensive insunt, l. inter agnatos §. ff. unde legit. l. fin. Cod. de rebus Ecclesiast. non alienand.

IV.

Ratio juris autoritati prævalet, secundum Senecam relatum à Fulgoscio in l. pen. de condit. in deb. Cravett. de antiq. temp. p. 3. n. 7. Tanta enim vis rationis est, ut perinde animum iudicis movere debeat, ac si per legem scriptam hoc esset. deductum, Andr. de ller. in proam. feud. allegatus à Pantichman. 2. quest. 106. num. 41. autoritatibus aurem Dd. eatenus creditur, quatenus allegant, legeque vel ratione probant, non verò quatenus nihil allegant, cap. qualiter 24. de accusat. Everhardus in loc. legal. in pralud. circa finem, vel evidenti jure rationeque refutantur, Panormitan. post gloss. in cap. scientes 3. de censib. per cap. ego. cap. ut veterum. cap. quis nesciat. cap. noli. cap. penult. distinct. 9. cum hujusmodi eadem facilitate negentur & rejiciantur, quæ asseverantur, Wesembec. consil. 2. num. 5. nec considerandum quis dicat, sed quid dicat, cap. secundum 7. distinct. 19. Gloss. in cap. ego. vers. quantalibet. dist. 9. cap. intelligentia. de V. S. & veritas à quocunque prolata semper præferenda, ut ibidem gloss. per cap. quaritur. 2. quest. 7. cap. ubique dist. 9. l. Labeo. 7. de supell. legat. & non personæ honorabiliori, sed eis magis credendum, qui rei aptiora dicunt, l. 3. de testib.

cum sanctitas vel autoritas non profit, ut citius credatur, cap. si quis. dist. 50. cap. teneamus 1. quest. 1.

V.

Rationibus pluribus quotiescunque aliquid introductum est, cessante una vel altera, non tamen mox cessat dispositio, sed ea nihilominus subsistit, §. affinitas 6. Instit. de nupt. l. si non Lex Julia 83. ibiq. Bald. & Joh. Imol. de hered. instit. l. liberorum 11. §. notatur 4. de his, qui not. infam. l. si quis ad exhibendum 18. de Except. rei judic. Bart. Alex. in l. 1. solut. matr. Corn. consil. 122. vol. 2. Laur. Sylva consil. 25. n. 29. vol. 1. Joh. Mar. & Jac. Riminald. conf. 580. n. 13. & latissime Tiraquell. in tract. cessante causa. limit. 22. Hyppolit. Riminald. consil. 259. n. 27. vol. 3. Pantichm. p. 2. q. 8. n. 28. Hartm. Pistor. 1. q. 15. n. 13. modò non sint æquæ finales, sed una altera potior; tunc enim cessante causa finali, cessat etiam dispositio. Abbas in cap. quoniam. §. porro. & in §. fin. autem. ut lit. non contest. & in cap. cessante, de appellat. Ripa in l. si ventre. §. in bonis mensularii. num. 74. de privileg. credit. Hartm. Piff. d. q. 15. num. 82. ubi ergo firmiores adsunt rationes, multò melius consulit causæ, qui inferiores prætermittit, ne etiam benè firmas reddat suspectas, Rittershus. lib. 1. part. feud. cap. 17. q. 14. cum plerumque in tali rationum conflictu ratio rationem elidat, ut in specie l. pactum 15. Cod. de pact. notat. Cujac. in recime. ibid. pag. 94.

VI.

Omnis ratio generalis est, veluti regula quædam, Cujac. in Papin. lib. 27. q. ad l. 7. de usur. interdum etiam indefinita, l. 5. §. 5. ibi. quia penalis de his, qui effud. vel dejecer.

VII.

Ratio generalis totam dispositionem reddit. generalem, l. regula 9. §. cum quis 6. ubi Bart. de jur. & fact. ignor. l. pater filium 38. §. fundum 3. de legat. 3. facit enim generalis ratio, ut dictum seu dispositio extendatur ad casum, ad quem alias non adaptarentur verba etiam in stricta materia, Glossa & Dd. in Clem. 1. de Elect. ubi etiam Johannes ab Imola, Corn. consil. 273. Dubia satis. num. 2. vol. 4. Siquidem pro diverso respectu ampliat & restringit dictum, l. si is, qui 27. ff. de acquir. possess. Riminaldus senior consil. 183. num. 3. & consil. 657. num. 9. quin imò præfertur, neque per illud restringitur, l. à Titio 108. de V. O. l. illud 32. ad L. Aquil. l. cum pater 77. §. dulcissimis 20. de legat. 2. l. fin. ff. de hered. instit. l. regula 9. §. pen. ubi Bart. de juris & facti ignor. Paris. conf. 32. Ad resolutionem. num. 23. vol. 2. Cephal. consil. 406. & consil. 490. num. 17. & consil. 477. n. 6. & si ratio sit bona & concludens, à dicto differre debet, Glossa in l. fin. de offic. procurat. Casar. l. 2. §. mutu. ff. si certum pet. Paris. consil. 70. Testantur multa. n. 27. vol. 3. idque potissimum cum ratio in lege sit expressa; tunc enim non extensio, sed potius comprehensio dicitur, ita ut comprehendantur omnes

omnes casus, in quibus ratio locum habere potest, Bald. Jafon. in *Aubent. quas rationes. C. de SS. Eccl. Hyppol. Riminald. consil. 4. n. 7.* Sylvan. *consil. 11. num. 68.* & comprehendit omnes casus, etiam si juris correctio inde sequatur. *Parif. consil. 69. n. 16. vol. 4. Corn. consil. 78. vol. 10. n. 5.* licet etiam major sit ratio in uno, quam in alio. *Crot. consil. 84. n. 7.*

Limita: nisi quando absurdum exinde resultaret, tunc enim ratio generalis ad dictum restringitur, *l. ut gradatim 11. de muner. & honor.* cum non continere debeat majora expressis. *Felin. in cap. sedes. de rescript. Mar. Socin. consil. 39. Licet in presenti. n. 24. vol. 4.* ubi loquitur in prohibitione alienationis, ut non extendatur extra personam, cui prohibitio fuit adjecta. Adde & *S. 1. Instit. quib. alien. non licet*, ubi assignatur ratio, quare fundus dotalis alienari non possit, nimirum fragilitas sexus, quam tamen tantum in fundo dotali locum habere, & non in aliis rebus mulierum, quamvis ratio generalis sit, ait *Pantschm. 2. q. 2. n. 47.* cum absurdum videbatur, ut in omnibus rebus ratione imbecillitatis alienatio inhiberi atque alia jura corrigi deberent. *Johann. Hannibal. in repet. rubr. sol. matr. num. 162.*

III.

Rationem nullam reddere, vel non bonam & insufficientem, sunt paria. *S. & licet. ibi: aut etiam causam testimonii forte faciunt manifestam. Aubent. de testib. l. sola testatione 4. Cod. de testib. Farinac. q. 70. num. 10. & 144.* ubi ait, non esse bonam rationem, quæ cum dicto eadem, aut principium peti. Recte hinc *Aristophanem* illud usurpes: *Ἐπιφύλλιδες τὰντ' ἐστὶ καὶ σωφύλλιστα.* *Fr. Spanheim, 2. dub. Evang. 1. S. 36. pag. 48.*

IX.

Rationes juris generalis sæpe uni tantum vel alteri subiecto conveniunt, *l. ult. C. de reb. cred. l. unic. C. de probib. sequestr. pecun.* Eodem tendit, quod *Cujac.* scribit *in rect. ad tit. Cod. de quest. pag. 1503.* dum inquit: Rationes Juris non sunt omnes admodum necessariae, sed pleraque sunt colorata & parum probabiles, exempla sunt in *l. 1. §. 1. de serv. corrupt.* adde similem locum *Cujacii 17. observ. 15.* apud *Gothofredum ad l. 21. C. de furt. lit. e.* sunt enim rationes aliquando tales, ut instar Lunæ quidem videantur splendescere, non tamen calcfaciant, ut pbat *Zaf. loquitur Cothm. in consil. 1.* quapropter non immerito *Bachov. in comment. Instit. ad S. ult. qui & ex quibus caus.* pag. 64. n. 2. in hæc verba prorupit, cum inquit: Ego ingenuè putò agendum & liberè philosophandum, atque fatendum, ut sæpe alibi, dum colorem dare nititur suis constitutionibus, ita his quoque parum bonæ ratione usum esse *Tribonianum.* Adde omnino *Cujacium 12. observ. 38.* ubi ait, sæpe Juris ipsis non constare de ratione juris.

X.

Nihil vetat ejusdem juris plures esse rationes, ubi tamen pro remotiore proxima venerit, Cu-

jacius *lib. 1. defin. Papin. ad l. præfectus 63. de ritu nuptiar.*

XI.

Ratio commendat legem, *cap. consuetudo 5. distinct. 1.* ac præfertur exemplis, maxime si sana sit, *cap. ult. distinct. 9.* siquidem ratione quod constat, lex est, dummodo religioni conveniat, disciplinæ congruat, saluti proficiat, *l. consuetudo 5. distinct. 1.* Quicquid enim ratione caret, extirpandum esse, textus est in *cap. Chorepiscopi 5. S. nam non amplius. distinct. 68.* Consuetudo igitur, an ratione aut scriptura consistat, nihil differt, *cap. consuetudo 5. dist. 1.* cum rationem & legem vincere consuetudo & usus longævus non possit, *cap. consuetudinis 4. distinct. 11.* sed potius veritas & ratio consuetudinem excludere valeant, *cap. veritate 4. cap. contempta 6. & seq. distinct. 8.* ita ratio corrigit, quod furore promulgatum est, *cap. cum apud 11. q. 3.* ita ratione non furore ferenda est sententia, *cap. illa 11. q. 3.* ita ratione & lege pravus usus superatur. *c. 1. distinct. 11. & si qua sunt alia.*

XII.

RATIO est anima Legis, *l. cum oratio 7. ff. de bonis damnat. l. scire 17. ff. de Legib. Alex. consil. 32. Clarissimè. n. 5. vers. quarto. & consil. 129. Super primo. num. 5. vers. præsuppono. lib. 7. Cardin. Tusch. præfatic. concl. tom. 6. lit. R. conclus. 31. num. 15. in med. Barthol. Berett. ad extravag. Ambrosio. de rebus Eccles. non alienand. in init. num. 41. Francisc. Leo in thesaur. fori Eccles. p. 2. cap. 9. num. 136. Camill. Gallin. de verb. sign. lib. 5. cap. 11. num. 2. Johan. Mar. Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 144. n. 120. Wefemb. in parat. de Legib. n. 5. ubi plures text. alleg.* Ideoque ea non mintis, imò potius attenditur, quam verba, quæ corporis instar sunt, *l. emptor. 65. §. fin. de R. V. Hartm. Pistor. 2. q. 39. num. 40.* Et sic ampliat legis dispositionem tanquam illius anima, *Surd. de alim. tit. 1. q. 44. n. 15.* [Sicut ergo in lege ratio est anima, spiritus, mens & medulla, imò ipsa Lex & illius sententia, *d. l. 7. de bon. damn. Tiracquell. in tr. cessante causa p. 1. n. 138. Roland. à Valle consil. 14. n. 24. vol. 3. Schrader. de feud. p. 9. c. 2. n. 9.* adeò ut ratio, veritas & D E U S æquiparentur. *cap. qui contempta 6. c. frustra. 7. dist. 8. Everh. in top. loc. à rat. leg. n. 2.* eaque sit, quæ rei & testimonio essentiam tribuit. *Dd. in l. sola. C. de testib.* ita etiam statuta & jura municipalia à ratione vitam accipere dicuntur, sicut corpus per animam. *Roland. consil. 62. n. 24. vol. 3.* nec secundum corticem verborum, sed secundum rationem accipienda erunt. *Wef. 2. consil. 53. n. 41. Rauchbar. 1. q. jur. civil. & Saxon. 32. num. 5.*

XIII.

XIII.

RATIO ubi est eadem, ibi debet esse eadem juris dispositio, l. illud 32. ff. ad Leg. Aquil. l. si postulaverit. 27. §. 2. ff. ad Leg. Jul. de adult. l. quadam 9. §. nummularios 2. de edendo l. nauta 5. §. fin. ff. naut. caup. l. à Titio 64. ff. de furtis. l. illud 19. C. de SS. Ecclef. §. si igitur. Instit. quod cum eo. Glossa verb. Italia. in cap. 1. de tempor. ordin. lib. 6. Abbas in cap. nihil. num. 5. de elect. Decius consil. 15. num. 2. & consil. 301. num. 6. & 8. Calderin. consil. 147. in princ. aliàs consil. unic. ut lite pend. & consil. 337. vers. sed posito, aliàs consil. 8. de testam. Baldus consil. 324. Omissis, in fin. lib. 5. Alex. consil. 75. Videretur. n. 3. & 4. lib. 5. & consil. 36. Viso themat. n. 11. in fin. cum seq. lib. 6. Treutler. 1. consil. 6. num. 16. & seq. Carpz. in crimin. p. 1. q. 23. Ubi quòd sicut genus continet omnem speciem, ita generalis ratio continet omnem casum, Cravett. consil. 183. num. 3. Fulgos. consil. 15. n. 2. & consil. 77. n. 2. & 3. ubi quòd ubicunque ratio habet locum, debet habere locum Lex. Thomas de Thomasset. in florib. Legum, reg. 299. Portol. in tract. de consortib. & fideicommiss. legalib. cap. 5. num. 14. Menoch. consil. 324. n. 10. & consil. 335. n. 32. & 33. & consil. 33. num. 10. & consil. 343. num. 12. & consil. 232. num. 43. Surdus consil. 301. num. 19. & decis. 52. n. 10. Ulgolin. de offic. & potest. Episcopi, cap. 13. §. 27. num. 1. vers. quid igitur. & cap. 49. §. 4. num. 2. Cardin. Tusch. pract. concl. tom. 6. lit. R. conclus. 31. per tot. Alexand. Trentacinq. variar. resolut. lib. 1. tit. de statut. resolut. 1. sub num. 2. vers. primo. Farinac. fragment. crimin. p. 1. lit. E. num. 51. cum seqq. Cæf. Argel. de contrad. legit. quest. 10. num. 115. Mar. Antonin. variar. resolut. lib. 3. resolut. 39. num. 1. Perez. de Lara de Capellan. lib. 1. cap. 5. num. 24. Rebel. de oblig. justit. p. 1. lib. 1. quest. 6. sect. 4. num. 20. Narbona de appellat. à Vicario ad Episcopum. part. 2. n. 6. Octav. Glorit. respons. 5. n. 85. Robles de represent. lib. 2. cap. 24. n. 55. & cap. 18. num. 2. & cap. 23. num. 13. Modern. de supplic. ad Sanctiss. part. 2. cap. 10. n. 22. [adde Klock. ubi regulam ampliari nititur in tract. de contribut. cap. 13. sect. 2. n. 64. & seqq. Unde ubi eadem est ratio, licet non in omnibus æquiparari reperiatur, ut pulchrè scripsit Aretinus in l. ex facto 43. per ill. text. num. 5. not. 5. ff. de vulg. substit. Si tamen una eademque ratio existat in utroque contractu, idem judicandum erit. Alex. consil. 117. num. 11. lib. 4. Fulgos. consil. 249. Socin. consil. 162. Zoanet. libr. rer. quotid. cap. 59. num. 7. quia

identitas rationis causatur legis identitatem. Valasc. de Jure Emphyteut. quest. 29. num. 23. & casus sub ratione comprehensus in lege ipsa comprehensus intelligitur. Rosenthal. de feud. cap. 12. concl. 19. num. 19. & ubi in diversis factis non potest ratio diversitatis reddi, idem iustitui debet. l. 32. ff. ad Legem Aquil. & juxta Baldum, quæ non differunt ratione, non differunt juris dispositione. Unde malè inferitur, ista facta sunt diversa. Ergo de ipsis à diversis disponi debet. Tamen si enim facta sint diversa, si tamen eandem habeant rationem, idem jus in utrisque servabitur. Quando ergò asseritur; Ex separatis non fieri bonam illationem, limitari debet hoc, ita ut procedat, si etiam sint separata in ratione, & medio concludendi: aliàs ex separatis in facto rectè inferitur, si & rationis paritas id svadeat, Mynsinger. ad §. final. Institut. qui & ex quibus caus. reprehensus à Bachovio, quod & Imperator malè argumentatus fuerit, quia (inquit) si hæc argumentatio valet, Minor eo firmiori est judicio, ut causas aliorum agere possit. Ergò etiam suos servos manumittere. Porro etiam licebit inferre: Ergò etiam alienare absque curatore poterit. Responderi enim potest, in his non esse diversam rationem manumittere inter vivos, ipsi causa à consilio probata est concessum: Ergò facile extensio fieri potest ab alia lege, ut & in ultima voluntate quoque manumittere possit, quia Legis concessione in una specie jam facta, facilius est extensio ad aliam speciem, ubi major favor militat. Debet enim in testamentis liber esse stylus & voluntas. Et quod veteribus iudicii defectus ob stare videbatur, restringitur ad tempus 18. annorum, quod cum post illud tempus satis perfectum sit causis agendis, sufficere etiam videtur in libertatibus à lege jam in una specie concessis, si questio conferatur.

Poterit etiam hæc regula cum Cujacio in tr. 8. ad African. in l. 34. ff. mandat. declarari hoc modo, ut procedat, ubi nimirum revera eadem est ratio: non ubi ficta, l. pen. ff. de reb. cred. ita verbi causa non eodem colore, quo defendimus, creditam pecuniam fieri, si tibi debitorem meum jussero dare pecuniam: non inquam eodem colore atque figmento defendimus esse creditam, si te debitorem meum jussero, aut si consen-

sero, ut pecuniam mihi ex mandati causa debitam crediti nomine retineam, vel si mavis, potest declarari regula cum Locamero *disp. de iurisdic. qua mand. pers. quest. 1.* ubi distinguit inter rationem juris constituti, hoc est, de ea ratione, quæ in iure constituto jam ita comprehensa est, ut ea ipsa per se jus, seu regula & particula juris constituti sit, & ex se ipsa decisionem certam producat, & de hac veram esse ait hanc regulam *l. 32. ad L. A. quil.* ubi eadem est ratio, ibi & idem jus, & viceversa, ubi ratio juris deficit, ibi & ipsum jus deficit. *arg. l. quod dictum 32. ff. de pactis.* Et attendendum, quod in priori dicto innuatur ratio universalis, in posteriori, singularis, perinde ac si dictum esset; ad quoscunque terminos accommodari potest subjectum regulæ universalis, ad eosdem etiam accommodari debet regulæ illius prædicatum: & in quibuscunque terminis non reperiuntur requisita subjectæ regulæ juris exclusivæ & taxativæ conceptæ, ad eos nec prædicatum illius regulæ applicari poterit. Et inter rationem juris constituendi, h. e. quæ legislatorem in genere quidem movit, ut ejusmodi jus aliquod constitueret, modum verò certum, ad quem usque id ipsum extenderet aut refringeret, non præscripsit, sed ei liberum reliquit: ita tenendum, quod postquam jus aliquod certo modo jam constitutum est, jam non amplius ad rationem legis, quæ per se vel latius extendi, vel arctius restringi pateretur, sed ad illam constitutionem sit respiciendum: ne aliàs ex rationis vel extensione vel restrictione jus aliquod asseratur vel negetur, quod tamen asseri aut negari legislator noluit, cujus rei exempla sumi possunt ex §. si quis s. pr. ff. de collat. Sic è contra, ubi est diversa ratio, dispositio quoque diversa esse debet, *l. si ita 8. ff. de manumiss. testam. l. servus 34. de statuliber. Dec. cons. 394. numer. 3. Surd. cons. 67. num. 19.* quia diversitas rationis diversitatem quoque juris inducit, *l. inter stipulantem 87. §. sacram 8. ff. verb. signif. l. fin. ff. de ritu nupt.*

Limita I. in poenalibus, & correctoriis, in quibus lex loquens in uno casu, non extenditur ad similem, etiam si subsit eadem ratio, facit *l. 3. ibi: qui pari proprio de L. Pompej. de parricid. Calderin. cons. 147. aliàs cons. unic. ut lite pendente. vers. per predicta. Portol. in tract. de consortib. & fideicom. cap. 6. num. 15. Card. Tusch. d. lit. R. concl. 31. n. 43.* [tenim in poenalibus videtur inesse, in quibus eadem ratio re-

peritur, Bald. in *l. data. col. 6. C. qui accusar. poss. l. bis solis 7. ibi satis tacito cautum putamus. C. de revoc. donat. gloss. in cap. 1. verb. talia de tempor. ordinand. in 6. Jason. in l. à Titio. col. fin. ff. de V. O. cum alijs per Tiraquel. in l. si unquam. verb. libertatis. numer. 45. ad fin. C. de revoc. donat. non extensio, sed proprius intellectus legis dicitur. l. nominis & rei. 16. §. verbum. 1. ff. de V. S. Bald. in *l. quod vero contra. col. 1. ff. de LL. Valasc. de jur. emphyt. 9. 29. num. 23.* Alii sic efferunt: A paritate rationis non fieri extensionem in correctoriis. N. Boërius *decis. 228. n. 11. p. 453.**

Limita II. in singularibus & exorbitantibus, itemque in iis, quæ contra communem juris recepta sunt regulam. *l. quod verò 14. ff. de LL. l. quod contra 141. de R. l. Hunn. 3. d. 6. q. 38. ita Carpz. 3. constit. 28. defn. 7. numer. 5.* Sola enim ratio jus non facit in exorbitantibus à Jure communi, nec jura specialia absque legis auctoritate ad casus similes extendere licet, *arg. l. sancimus 27. C. de testam. ita ratio privilegii l. 5. qui pot. in pign. quæ subjicitur in l. 6. eod. tit. non potest applicari ceteris hypothecis privilegialiter Nov. 91. c. 3. Pac. in analys. C. de privileg. dot. n. 9. vers. 2.]*

XIV.

RATIO ubi est eadem, dicitur adesse eadem lex non extensive, sed comprehensive. *l. bis solis 7. vers. satis etiam cautè putamus. C. de revocand. donat. d. l. il. lud 19. C. de SS. Eccl. l. item veniunt 26. §. ait Senatus 6. ff. de petit. hered. Tiraquel. in l. si unquam. verb. libertatis. numer. 45. & 46. Rebuff. ad l. in lege censoria 203. vers. itemque de servis. vers. colligitur. ff. de verbor. signif. pag. mibi 647. Surd. *decis. 276. num. 8. Gutier. pract. lib. 3. q. 17. num. 34. cum seqq. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. §. 7. Proem. num. 105. Giurba ad consuet. Messan. c. 6. gloss. 1. num. 13. & c. 9. gloss. 8. numer. 3. Steph. Grat. *discept. forens. tom. 5. cap. 918. num. 66.***

XV.

RATIO potius, quàm verba, est spectanda, *l. scire 13. §. aliud. 2. ff. de excusat. tutor. Tiraquel. in d. l. si unquam. verb. libertatis. n. 47. Menoch. consil. 998. n. 13. Fusar. de substit. quest. 480. n. 40.* Et quod mens & ratio statuentium præponderet verbis. Marian. Socin. *consil. 35. Circa predictam. col. 2. vers. & quamvis. lib. 1. quem refert Card. Tusch. d. lit. R. conclus. 31. num. 16. Moderni. d. part. 2. c. 10. n. 24. & quod in statutis ratio scripta magis attendatur quàm verba, tradunt Paris. *cons. 12. num. 52. lib.**

(S)

2. &

2. & conf. 83. n. 13. & 14. lib. 3. Bald. conf. 44. Si tenemus, in fin. lib. 4. Alexand. conf. 54. num. 9. & seq. lib. 4.

XVI.

RATIO attenditur magis quam dictum, l. cum pater 77. §. dulcissimis 20. ff. de legat. 2. Brunor. à Sole in locis communib. verb. ratio 2. quia dictum per rationem ampliatur & limitatur, l. unum ex familia 67. §. fin. ff. de legat. 2. l. si is qui animo 27. ff. de acquir. possess. Jaf. in l. id quod. num. 7. ff. de legat. 1. Surd. conf. 67. num. 20. cum seq. Rot. decis. 10. num. 2. apud Farin. p. recent. Octav. Glorit. resp. 2. num. 35. & resp. 5. num. 58. & resp. 10. num. 57. [Ratio enim non minus verbis legis dominatur, atque anima corpori. l. scire leges. 17. ff. de LL. l. pen. ibi: quamente diceretur. Ad exhibend. late Kremberg. de sumtrib. studior. quest. 1. pag. 29.]

XVII.

RATIONE legis cessante, cessat quoque ejus dispositio. Vide sup. lit. L. c. Lex.

XVIII.

RATIO naturalis cuncta rectè disponit. Bald. conf. 38. D. Thomas, in fine. lib. 2. subdit, quod vix aliquid reperitur contra naturalem rationem, quod non remordeat conscientiam; & dicitur polus omnis virtutis, quia omnia nobis insinuat, ex quo est muta ratio, quæ loquitur in corde, idem Bald. conf. 343. Examinanda sunt, in pr. lib. 1. refert Cardin. Tusch. d. tom. 6. lit. R. conclus. 33. [Ideoque deficiente lege, rationem naturalem allegare licet, c. frustra 7. dist. 8. l. 2. §. item Varus ibi: hoc equitas suggerat, etiamsi jure deficiamus. l. scire 13. §. aliud 2. §. consequens 4. vers. sufficit. de excusat. tut. & rationabile dictum ita movere debet Judicem, sicut lex Andr. de Ifern. in proem. feud. n. 47. ac miseria est intellectus, nolle statuere ex evidenti ratione, nisi quod ante per Dd. consultum vel statutum sit. Castrenf. in l. Clodius. in fin. de accur. hered.]

XIX.

RATIONES duæ vincunt unam, cap. causam quæ 14. de re judic. auth. cessante. C. de legit. hered. §. si vero. Instit. de adoptionib. Bald. conf. 188. In substitutione. in princ. lib. 1. ubi limitat, quando ad necessitatem actus unica ratio requiritur, quia tantum operatur illa ratio requisita de se, quantum mille aliæ rationes. Similiter etiam non procedit Axioma, quando unica ratio est potentior quam duæ, vel plures, quia attenditur unica. Federic. de Senis consil. 274. vers. sed posset aliquis.

refert Card. Tusch. d. tom. 6. lit. R. conclus. 34.

XX.

RATIO non potest reddi omnium, quæ à Majoribus constituta sunt, l. non omnium 20. & l. seq. ff. de legib. Anguian. de legib. lib. 1. contror. 4. n. 2. & 3. Joan. Anton. Mangil. de imputat. quest. 69. num. 45. Steph. Grat. discept. forens. tom. 5. c. 10. num. 15.

XXI.

RATIONEM quærere ubi habemus sensus, est infirmitas intellectus. Bald. conf. 360. Quia questio. num. 3. lib. 3. [Hering. de fidejussor. cap. 7. num. 53. Honned. conf. 34. num. 21. & n. 11. Cagnol. in l. ambiguus. §. quoties. ff. de Reg. Jur. Bart. Bertazol. 2. conf. 31. num. 15. Sigismund. Scacc. de commerc. §. 7. gloss. 2. n. 35. ubi subdit, quod etiam ubi rationem naturalem habemus, legem positivam quærere superfluum est, ex cap. consuetudo. 1. dist.]

CAP. VIII.
Rationabile.

Axioma I.

Rationabile dictum non minus movere debet judicem, ac lex. Andr. de Ifern. in proem. feud. col. penult. Argenteratens. 1. conf. 19. num. 50. Rationabiliter enim quod definitum est, in nullo debet violari, cap. cum pia. cap. Ecclesiastica 25. qv. 2. c. omnibus 35. quest. 9. sed roborari. c. lici. 4. quest. 9. Unde & rationabile si à paucioribus opponatur & probetur, eorum voluntas voluntati plurium præferri debet. cap. 1. extr. de paroch. c. 1. extr. de his quæ sunt à major. imò consuetudinem rationabilem prævalere contra jus positivum, text. est in c. ult. extr. de consuetud. nisi enim rationabilis ea sit, non valet, cap. ad nostram 3. extr. de consuetud. sicuti nec judicium servari debet, nisi rationabiliter habitum, c. imprimis 2. quest. 1.

II.

Rationabiliter & consulte ordinata, suadente postea subsectorum utilitate, consultius & rationabilius revocantur & in melius commutantur, c. ult. in princ. de sent. excomm. in 6.

III.

Non tantum spectandum est, quid sit rationabile, sed etiam, quid sit rationabilius, cujus intuitu illud, etiamsi ex usu fortè admittatur, ratione tamen improbari debet. c. filii nati 2. F. 26. ubi Dn. D. Bitfch. in Comm. MS.

CAP. IX.
Rationes. Rationum
redditio.

Axioma I.

Ratio de omnibus est reddenda, cap. si quando 5. extr.